

Motion till riksdagen 2018/19:642

av **Jonas Andersson i Linköping m.fl. (SD)**

Politik för arkitektur och offentliga miljöer

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att förstärka kommunernas kulturmiljökompetens och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda hur svenska medborgare kan få ökat inflytande över sin gemensamma offentliga miljö och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att tillsätta en utredning som ser över möjligheterna att genom lag ålägga kommunerna att tillsätta skönhetsråd och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ge Boverket övergripande uppföljnings- och samordningsansvar i frågor om arkitektur och gestaltad livsmiljö och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att kommuner bör ha kommunala arkitekturprogram och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda vilka direktiv som vore lämpliga att införa för att enprocentsregeln vid konstnärlig gestaltning bättre ska kunna leda till ökad estetisk hållbarhet och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att verka för gemensamma bygg- och regelstandarder i Norden och tillkännager detta för regeringen.

Estetiskt tilltalande arkitektur och offentliga miljöer

När nya offentliga miljöer skapas bör de ingjuta framtidstro, en känsla av att nytt kan bli bättre än det som är. Detta kan låta självklart, men i en tid där många av de byggnader som listas bland våra mindre estetiskt tilltalande byggnader är moderna och samtida, och där allmänheten till betydande del upplever mycket av den moderna konsten som svårbegriplig och fantasilös, finns det skäl att tro att de offentliga miljöer som i dag byggs inte lever upp till de förväntningar som människor har. Att skapa god arkitektur och trivsamma offentliga miljöer med höga skönhetsvärden tycks alltför sällan vara en huvudsaklig målsättning för ansvariga beslutsfattare, detta trots att miljöpsykologiska undersökningar visar att den estetiska aspekten av arkitektur och offentlig miljö är av stor betydelse för många människor.

I dagens expansiva Sverige med en tydligt ökande befolkning byggs det mycket på olika håll och kanter runt om i landet. Det understryker inte bara att politiken tydligt bör bejaka att vi bygger, utan också hur vi bygger, för att kunna vara ett hållbart land också i ett estetiskt hänseende.

Viktiga värden har förbisetts när arkitektur och offentlig konst antar uttryck som är alltför abstrakta, svårbegripliga och främmande för betydande delar av befolkningen. Catharina Sternudd har författat en avhandling vid namn "Bilder av småstaden – om estetisk värdering av en stadstyp", som handlar om just estetisk värdering av "småstaden" som stadstyp. Sternudd kommer i avhandlingen i sin utvärdering av byggnader i Karlshamn fram till att äldre småstadsmässiga miljöer värderades högt och modernistiska byggnader var lågt värderade. Mest värdefulla ansågs byggnader vara som fått symbolvärden som i sin tur förstärks när dessa samverkar med historiska värden. Från detta finns lärdomar att dra.

Sverigedemokraterna konstaterar att det bland allmänheten finns ett utbrett missnöje med viss modern arkitektur och vissa moderna offentliga konstverk. Det visar sig i dagens Sverige inte minst genom sammanslutningar som Arkitekturupproret och dess olika Facebookgrupper. Även det planerade uppförandet av Nobel Center på Blasieholmen i centrala Stockholm är av ett liknande slag där såväl byggnadsförslaget i sig som andra aspekter av projektet har vållat stor folklig kritik.

Kulturmiljökompetens

En aspekt som ofta lyfts kring utformningen av arkitektur och offentlig miljö är att objekt, konstverk eller byggnader alltför ofta placeras på fel plats utan känsla för den omkringliggande miljön. Miljöers kulturhistoriska värden är ofta grunden till en identitet som finns kopplad till den aktuella platsen. I Sverigedemokraternas utgiftsområdesmotion på kulturområdet har partiet sedan några år tillbaka förespråkat ett stimulansbidrag för kulturmiljökompetens. Bidraget syftar till att förstärka eller tillsätta kulturmiljökompetens vid plan- och samhällsbyggnadsförvaltningar i landets 290 kommuner. Kommunerna har en viktig roll och ett stort ansvar inom ramen för plan- och bygglagen, kulturmiljölagen och samhällsbyggnaden i stort vad gäller att värna, vårda samt inkludera k-märkta byggnader och kulturmiljöer i stads- och samhällsplanering. Således är det av yttersta vikt att kommunerna har nödvändig kompetens för att såväl skapa som skydda kulturhistoriskt värdefulla miljöer runt om i vårt land.

Offentlig gestaltning

Att ta del av kultur påverkar hälsa och välmående, och Sverigedemokraterna har sedan några år tillbaka förespråkat bredare implementering av kultur i vården. Inom sjukvården talas det ibland om läkande arkitektur, det vill säga arkitektur som främjar sjukas tillfriskningsprocess. Läkande arkitektur kan dock även syfta på arkitektur som ett verktyg för att läka och foga samman samhällen. Den amerikanska arkitekten Michael Murphy har påtalat att vid utformandet och byggandet av Butarosjukhuset i Rwanda så förenades skapandet av en läkande miljö med läkande av ett sargat samhälle, genom att involvera engagemang, arbetskraft och materiel från närområdet vid byggandet. Det är ett exempel på de många värden som genomtänkt utformning av arkitektur och offentliga miljöer kan ha.

Sverigedemokraterna vill att befolkningens generella preferenser kring utformningen av våra gemensamma offentliga miljöer ska utvärderas och ses närmare på. Vidare anser vi att större hänsyn ska tas till befolkningens preferenser när det kommer till utformningen av offentlig konst samt ny- och ombyggnation av fastigheter i offentliga miljöer, åtminstone när det kommer till offentligt finansierad gestaltning. Våra offentliga miljöer behöver vidare bidra till välbefinnande och god hälsa hos befolkningen, vad gäller både funktion och estetik.

Allmänhetens delaktighet

Vi sverigedemokrater vill utreda hur medborgarna i Sverige kan ges ett större inflytande över utformningen av de offentliga miljöer som de vistas i. Ett alternativ skulle kunna vara införandet av någon form av demokratiskt valda råd i våra kommuner, för att hantera frågan. Ett annat alternativ kan vara att ge medborgare möjlighet att tycka till om olika förslag i närområdet genom att utifrån folkbokföring anordna lokala omröstningar i anslutning till platser för nya projekt, och därefter rösta via e-legitimation. Eventuellt skulle olika former för delaktighet i processerna kunna variera utefter projektens storlek och antalet berörda personer.

Sverige är dess medborgares gemensamma hem, och finns det ett folkligt missnöje kring hur miljöerna i detta gemensamma hem tar form, är det av yttersta vikt att detta missnöje adresseras. Genom att öka allmänhetens direkta inflytande över nya offentliga miljöers utformning undviker vi att vad som betraktas som vackert färgas för mycket av enskilda politiska beslutsfattares subjektiva bedömningar. Vi behöver i stället finna vägar att utforma den offentliga miljön på som tar hänsyn till såväl den som avser att göra förändringar i den offentliga miljön som den som bor i anslutning till platsen för förändringarna. Detta behöver kunna ske utan att den som bor i anslutning till förändringarna i alla lägen ska behöva skicka in tidskrävande överklaganden kring berörd detaljplan eller motsvarande.

Sverigedemokraterna hoppas genom denna motion kunna initiera en debatt kring arkitektur och offentliga miljöer, en debatt som tar avstamp i människors behov och det vi vet om den mänskliga naturen. Det innebär att strävan bör vara att bygga och skapa arkitektur och offentliga miljöer som beaktar det mänskliga behovet av social samvaro, närhet till naturen, skönhet etcetera. Även historia och identitet kopplat till platsen och invånarna som bor där bör bejakas när det byggs.

Vi sverigedemokrater vill vidare utreda hur lagkrav om att varje kommun ska ha ett lokalt tillsatt skönhetsråd kan se ut. Råden i fråga skulle vi gärna se vara brett sammansatta och med möjligheter att yttra sig över processer kopplade till översiktsplaner och detaljplaner samt ny exploatering generellt.

Myndigheternas ansvar

Sverigedemokraterna menar att det uppföljnings- och samordningsansvar som dels Statens centrum för arkitektur och design (ArkDes), dels Boverket ålades via 2018 års proposition 2017/18:110 i frågor om arkitektur och gestaltad livsmiljö bäddar för en betydande risk för stuprörs- och dubbelarbete. Vi föreslår i stället att Boverket ska ha det övergripande uppföljnings- och samordningsansvaret, med uppdrag att delegera relevanta uppdrag till ArkDes. Detta skapar en tydligare rollfördelning och ett enklare ansvarsutkrävande.

I samma proposition som nämnts gav regeringen Riksantikvarieämbetet ytterligare ansvar och uppdrag utan att räkna upp dess anslag. Sverigedemokraterna har sedan ett antal år tillbaka föreslagit en rejäl uppräknings av Riksantikvarieämbetets anslag och vill således ge nämnda myndighet resurser som gör att den kan svara upp mot nuvarande och framtida ansvarsroller.

Sverigedemokraterna anser vidare att någon form av kommunalt arkitekturprogram bör upprättas i varje kommun, något som endast ett litet fåtal kommuner har i dagsläget. Arkitekturprogram av sådant slag kan vara ett verktyg när det kommer till att nå förbättrad arkitektonisk kvalitet och estetisk hållbarhet i hela landet. Vi vill se att någon form av mellansteg mellan översiktsplan (ÖP) och detaljplan (DP), alternativt inslag i ÖP- eller DP-processen där samrådsförfarande med länsarkitekt, kommunarkitekt, civilsamhället och medborgarna ingår, ska införas som regel. Kvalitet, hantverkskunnande och tidstypisk harmonisering med befintlig kulturmiljö ska bli en viktigare aspekt vid upphandling. En utredning får titta på hur det här bäst kan implementeras i detalj. Länsarkitekt ska vara ett obligatorium vid varje länsstyrelse, och länsarkitekten kan förslagsvis rapportera till riksarkitektenheten om kommunens utveckling.

Enprocentsregeln och gemensamma standarder i Norden

Det är viktigt att utreda vilka direktiv som vore lämpliga att införa för att enprocentsregeln vid konstnärlig gestaltning ska leda till ökad estetisk hållbarhet i våra offentliga miljöer. Poängen med nämnda regel skulle på så sätt kunna bli tydligare enligt vår mening.

Sverigedemokraterna vill vidare utreda gemensamma bygg- och regelstandarder för Norden i ett fördjupat nordiskt samarbete på området. Detta skulle kunna leda till dels ökad nordisk mobilitet på arbetsmarknaden, dels en ökad konkurrens mellan byggherrar då möjligheter att ta sig an byggprojekt i sina grannländer främjas.

I och med motionens förslag visar Sverigedemokraterna att vi är beredda att utvärdera och framföra nya kreativa lösningar för att Sverige ska uppnå en god gemensam gestaltad livsmiljö som svenska folket vill ha och kan trivas i.

Jonas Andersson i Linköping (SD)

Aron Emilsson (SD)

Mikael Eskilandersson (SD)

Angelica Lundberg (SD)

Angelika Bengtsson (SD)

Roger Hedlund (SD)

Cassandra Sundin (SD)